

POVEZANOST VASPITNIH STILOVA RODITELJA I RELIGIOZNOSTI KOD ADOLESCENATA

Semrija Smailović

Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru,

Novi Pazar, Srbija

semrija.smailovic@uninp.edu.rs

Apstrakt

Vaspitni stil roditelja igra važnu ulogu u formiranju različitih osobina ličnosti, stilova ponašanja, stavova i interesovanja adolescenata. U ovom istraživanju, ispitavli smo povezanost vaspitnih stilova i religioznosti na uzorku od 200 adolescenata u Novom Pazaru. Kao merni instrument za određivanje načina vaspitanja, korišćen je Upitnik o stilovima i dimenzijama roditeljstva, sa dve forme-za stil majke i stil oca (PSDQ-Robinson et al., 2001). Upitnik je nastao na osnovu modela vaspitanja Baumrindove (1971), po kome se razlikuju tri vaspitna stila: autoritarni, autoritativni i permisivni. Upitnik intrinzičke/ekstrinzičke religiozne orijentacije koji smo upotrebili u istraživanju nastao je na osnovu revizije upitnika Intrinsic/Extrinsic Scale (IES; autor je Feagin, 1964) i upitnika „Age Universal“ (I-E Scale; autori su Gorsuch i Venable, 1983), koji predstavlja reviziju Religious Orientation Scale (ROS; autori su Allport i Ross, 1967).

Rezultati pokazuju da je povezanost Intrinzična religioznost na ovom uzorku u negativnoj korelaciji sa Uspostavljanje veze - Autoritativni vaspitni stil (majka) i Regulisanje odnosa - Autoritativni vaspitni stil (majka). Ekstrinzička religioznost nije u statistički značajnoj povezanosti sa autoritativnim vaspitnim stilom. Postoji pozitivna korelacija na varijabli ekstrinzične religioznosti i Fizičke korekcije-Autoritarni vaspitni stil (majka), Fizičke korekcije- Autoritarni vaspitni stil (otac), Bezrazložno kažnjavanje- Autoritarni vaspitni stil (majka). Intrinzična religioznost je u negativnoj korelaciji sa Bezrazložno kažnjavanje-Autoritarni vaspitni stil (otac). Ne postoji statistički značajna povezanost Permisivnog vaspitnog stila, intrinzične i ekstrinzične religioznosti. Takođe, dobijeni su rezultati da ne postoji statistički značajna razlika u izraženosti varijabli u odnosu na pol ispitanika.

Ključne reči: vaspitni stil, religioznost, adolescente.

AIMS AND PERSPECTIVES IN CONTEMPORARY MUSIC EDUCATION OF CHILDREN AT THE PRE-SCHOOL AGE

Abstract

The parents' educational style plays an important role in the formation of different personality traits, behavioral styles, attitudes and interests of adolescents. In this research, we examined the connection of educational styles and religiosity on a sample of 200 adolescents in Novi Pazar. As a measuring instrument for determining the way of education, a questionnaire on the styles and dimensions of parenting was used, with two forms-for the style of the mother and the style of father (PSDQ-Robinson et al., 2001). The questionnaire was based on the model of the upbringing of Baumrind (1971), which distinguishes three educational styles:

authoritarian, authoritative and permissive. The questionnaire of the intrinsic / extrinsic religious orientation that we used in the research emerged from the revision of the questionnaire Intrinsic / Extrinsic Scale (IES by Feagin, 1964) and the Age Age questionnaire (IE Scale; authors Gorsuch and Venable, 1983) represents the revision of the Religious Orientation Scale (ROS; the authors are Allport and Ross, 1967). The results show that the connection Intrinsic religiosity on this sample is in a negative correlation with Establishing a connection - Authoritative educational style (mother) and Relationship regulation - Authoritative educational style (mother). Extrinsic religiosity is not statistically significant with authoritative educational style. There is a positive correlation to the variables of extrinsic religiosity and Physical Correction-Authoritarian Educational Style (Mother), Physical Corrections- Authoritarian Educational Style (Father), Diligent Punishment - Authoritarian Educational Style (Mother). Intrinsic religiosity is in a negative correlation with the Unreasonable Punishment-Authoritarian Educational Style (father). There is no statistically significant association of permissive educational style, intrinsic and extrinsic religiosity. Also, the results were obtained that there was no statistically significant difference in the expression of the variables in relation to the sexes.

Key words: educational style, religiousness, adolescent

UVOD

Vaspitni stil roditelja podrazumeva procenu roditelja, kojim vaspitnim postupcima će na najbolji način ostvariti svoje vaspitne ciljeve, a da ne naruše, pre svega, emocionalni odnos prema detetu. Osećajni deo vaspitnih postupaka u najvećoj meri odražava stavove roditelja i doprinosi njihovom delovanju (Todorović, 2005). U stilu porodičnog vaspitanja pojedini autori apostrofiraju tehnike disciplinovanja – kažnjavanje, nagrađivanje, uskraćivanje ili pružanje ljubavi, zavisno od različitih faktora kao što su tradicija, nasleđe, običaji, kultura, ličnost roditelja i tolerantnost (Bogojević, 2002:67-97).

Diana Baumrind (Baumrind, 1971; prema Milenković, 2012), istraživanjem o vaspitnim stilovima dolazi do zaključka, da je roditeljska kontrola najvažniji element roditeljske funkcije. Definisala je tri različita vaspitna stila: autoritarni, autoritativni i permisivni. Autoritarni vaspitni stil odlikuje se natprosečno izraženom kontrolom, često neprilagođenom uzrastu i niskom toplinom, strog nadzor, postavljanje granica i pravila, a prekršaji ovih pravila se kažnjavaju, često i fizički, dok se manje ili uopšte ne primenjuju metode ubeđivanja i nagrađivanja. Primena ovog stila uzrokuje socijalnu nekompetentnost, povučena su, nedostaje im inicijativa i submisivna su, bojažljiva, razdražljiva i sklona promenama raspoloženja (Baumrind, 1970; prema Keresteš, 2002). Autoritativan vaspitni stil ima sedeće odlike; roditelji postavljaju detetu visoke zahteve, određuju granice i sprovode čvrstu kontrolu, ali i pružaju visoku toplinu i podršku. Roditelj praktikuje čvrstu kontrolu u trenucima neslaganja sa detetom, ali ne drži dete zarobljeno ograničenjima. Ovim vaspitnim stilom postiže se razvoj autonomije kod deteta i njegovo slobodno izražavanje vlastitih ideja (Baumrind, 1970; prema Keresteš, 2002). Permisivni vaspitni stil (popustljiv, stihijni) praćen je niskom kontrolom i niskim zahtevima uz opšte prihvatanje i toplinu u odnosima. Popustljivi roditelji ne postavljaju pred svoju decu jasna pravila ponašanja i nedosledni su u zahtevima da se pravila poštuju. Pred dete se postavlja vrlo malo

očekivanja (Baumrind, 1970; prema Keresteš, 2002). Permisivno vaspitanje pogoduje razvoju egoizma, bezbrižnosti i nesposobnosti za prihvatanje društvenih obaveza.

Religija je oblik društvene svesti, sistem stavova, pravila, normi i vrednosti. Predstavlja uverenost u postojanje vrhunskog transcendentnog bića. Religioznost je jedan od socijalnih stavova i predstavlja uži pojam od religije. From (prema: Krešić 1981:34) razlikuje autoritarnu i humanističku religiju. Olport razlikuje dve vrste religioznosti: površnu-ekstrinzičnu i unutrašnju ili intrinzičnu. Prema površnoj religioznosti, na Boga se gleda kao na dobrog oca. Kod intrinzične religioznosti, religiozne vrednosti predstavljaju vrednosti koje se cene same po sebi, a za vernike je karakterističan doživljaj koji je imanentni ili transcendentni religiozni misticizam (prema: Sakač, 2005:472). Skinner, religiozne vrline (pobožnost, moralnost) smatra oblicima ponašanja koji su formirani u određenoj društvenoj okolini, a za njega je "Bog" samo arhetipski uzorak objašnjive fikcije (prema Ćorić, 1998:238). U osnovi svih religija nalazi se učenje o ljubavi prema ljudima, potrebi brige i pružanja pomoći ljudima u nevolji.

METODOLOŠKI PRISTUP PROBLEMU

Problem istraživanja bio je da se utvrdi da li postoji povezanost vaspitnih stilova roditeljstva i religioznosti kod adolescenata u Novom Pazaru. Takođ, drugi problem istraživanja bio je da ispitamo da li postoji statistički značajna razlika u sraženosti religioznosti u odnosu na sociodemografske varijable istraživanja (pol, mesto boravka).

Teoriski značaj ovog istraživanja je proširivanje saznanja o uticaju vaspitnih stilova na razvoj religioznosti kod mladih. Nastojali smo da ovim istraživanjem ispitamo odnos između vaspitnih stilova i religioznosti kod adolescenata. Ovo istraživanje uz brojna dosadašnja, trebalo bi da upotpuni postojeće shvatanje o važnosti primene određenih vaspitnih stilova koji doprinose pozitivnom razvoju ličnosti. Praktični značaj ovog istraživanja ogleda se doprinosu i bližem upoznavanju faktora koji utiču na religioznost i prosocijalno ponašanje kod mladih. Takođe, praktični značaj ovog istraživanja se ogleda u proširivanju saznanja o vaspitnim stilovima roditelja, odabiru vaspitnog stila koji pogoduje pozitivnom razvoju ličnosti deteta.

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Prvi cilj istraživanja bio je ispitati da li postoji povezanost vaspitnih stilova roditeljstva i religioznosti kod adolescenata.

Drugi cilj se odnosi na utvrđivanje statističke značajnosti u stepenu izraženosti religioznosti ispitanika u odnosu na sociodemografske varijable (pol, mesto boravka).

VARIJABLE ISTRAŽIVANJA

Vaspitni stil

Vaspitni stil podrazumeva procenu roditelja kojim vaspitnim postupcima ostvaruju svoje vaspitne ciljeve, a da ne naruše, pre svega emocionalni odnos prema detetu,

tj. postupak proističe iz bazičnog osećanja prihvatanja i ljubavi, ili odbacivanja i uslovne ljubavi (Piorkowska-Petrović, 1990). Prema Diani Baumrind postoje tri vaspitna stila: autokratski, demokratski (autoritativni) i popustljivi ili permisivni roditeljski stil. Vaspitni stilovi operacionalizovani su preko upitnika PSDQ (PARENTING STYLES & DIMENSIONS QUESTIONNAIRE) kreiranog od strane sledećih autora Robinson, C. C., Mandlco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (2001).

Religioznost

Religioznost označava zanimanje za religiju, angažiranost ili sudelovanje u religiji. Odnos prema religiji ne shvata se kao dihotomija religiozni - ateisti, već kao kontinuum na čijem se jednom kraju nalazi potpuna religioznost, a na drugom potpuna nereligioznost. Između ta dva ekstrema nalaze se svi mogući prelazni stupnjevi na kojima se mešaju komponente religioznosti s komponentama nereligioznosti (Bahtijarević, 1975., prema Marinović Jerolimov, 2000).

Definisanje kontrolnih varijabli:

Kontrolne varijable: Pol ispitanika; varijabla operacionalno definisana sama po sebi u dve kategorije. (Muškarac/ Žena); Sredina u kojoj žive ispitanici; varijabla operacionalno definisana u dve kategorije: (grad/selo).

HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

H1. Pretpostavljamo da postoji statistički značajna povezanost dimenzija vaspitnih stilova roditeljsva i religioznosti adolescenata na uzorku istraživanja.

H2. Pretpostavljamo da postoji statistički značajna razlika u izraženosti religioznosti u odnosu na pol ispitanika.

H3. Pretpostavljamo da postoji statistički značajna razlika u izraženosti religioznosti u odnosu na mesto stanovanja adolescenata.

INSTRUMENTI

Za prikupljanje podataka od ispitanika koliko često njihovi roditelji primenjuju određeno ponašanje u vaspitanju, korišćen je Upitnik o stilovima i dimenzijama roditeljstva (Parenting Styles & Dimensions Questionnaire – Robinson et al., 2001) sa dve forme za stil majke i stil oca. Upitnik je zasnovan na teoriji Dajane Baumrind o postojanju tri vaspitna stila roditelja – autoritarni, autoritativni i permisivni vaspitni stilovi. Upitnik se sastoji od 64 pitanja, od kojih jedna polovina meri odnos majka – dete, a druga odnos otac- dete. Detektuju se tri stila roditeljstva - petnaest stavki se odnosi na autoritativni stil, dvanaest na autoritarni i pet na popustljivi stil.

Autoritativni stil obuhvata sledeće dimenzije: dimenzija topline i podrške, dimenzija regulacije, dimenzija davanja autonomije i demokratskog načina rešavanja problema. Sadrži tri subfaktora od kojih svaki obuhvata po pet tvrdnji (uspostavljanje veze, regulisanje odnosa, dopuštanje autonomije). Pitanja koja se odnose na autoritarni vaspitni stil mere sledeće dimenzije; dimenzije fizičke prinude, verbalnog neprijateljstva i primene kaznenih mera i tri subfaktora (fizičke korekcije, verbalno izražavanje ljutnje i bezrazložno kažnjavanje). Pitanja koja se odnose na permisivni vaspitni stil, mere dimenzije koje ukazuju na popustljivo ponašanje roditelja i jednog subfaktora (popustljiv).

Za prikupljanje podataka o religioznosti ispitanika korišćen je Upitnik intrinzičke/ekstrinzičke religiozne orijentacije, nastao je na osnovu revizije upitnika Intrinsic/Extrinsic Scale (IES; autor je Feagin, 1964) i upitnika „Age Universal“ (I-E Scale; autori su Gorsuch i Venable, 1983), koji predstavlja reviziju Religious

Orientation Scele (ROS; autori su Allport i Ross, 1967). Skalu intrinzičke religiozne orijentacije čine čestice: 1, 5, 7, 13, 15, 17, 19 i 20, a skalu ekstrinzičke religiozne orijentacije čestice: 3, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16 i 18. Bodovanje odgovora u ovom upitniku je tako da više intrinzičan, kao i više ekstrinzičan odgovor (veći stepen slaganja s tvrdnjom, tj. manji zaokruženi broj) dobivaju više odgovora na skali intrinzičke odnosno ekstrinzičke religioznosti.

Za potrebe ovog istraživanja sastavljen je upitnik o sociodemografskim varijablama kao najpogodniji način prikupljanja podataka potrebnih za ovo istraživanje. Pitanja se odnose na pol ispitanika, sredina u kojoj žive.

Za obradu podataka i utvrđivanje stepena izraženosti osnovnih varijabli istraživanja. upotrebljene su : tehnike deskriptivne statistike-aritmetička sredina i standardna devijacija, te statistika zaključivanja kroz korelativne tehnike za utvrđivanje stepena i smera povezanosti nezavisne i zavisne varijable (Pirsonov koeficijent korelacije) kao i t-test i analizu varijanse, za utvrđivanje značajnosti razlika između aritmetičkih sredina.

UZORAK ISTRAŽIVANJA

Tabela 1. Struktura uzorka prema polu

	Frekvencija	Procenat
Muški	111	55,5
Ženski	89	44,5
Total	200	100,0

U tabeli br.2. prikazana je struktura uzoraka prema polu. Muškaraca je bilo 111 (55,5%) i 89 (44,5%) žena. Na osnovu tabele, vidimo da nije ravnomerna zastupljenost polova.

Tabela 2. Struktura uzorka prema sredini u kojoj žive

	Frekvencija	Procenat
Grad	138	69,0
Selo	62	31,0
Total	200	100,0

U tabeli br.2. prikazana je struktura uzorka na osnovu sredine u kojoj žive ispitanici. 138 (69%) ispitanika živi u gradu , 62 (31%) ispitanika žive u seoskim sredinama.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Struktura prikaza rezultata sastojće se u prikazivanju stepena izraženosti varijabli i rezultata dobijenih testiranjem hipoteza. Izraženost varijabli će biti predstavljena aritmetičkim sredinama i standardnim odstupanjima. Testiranje hipoteza je urađeno primenom t-testa za utvrđivanje razlika.

Tabela br. 3. Izraženost vaspitnih stilova očeva i majki

	N	Min	Max	AS	SD
Autoritativni vaspitni stil (majka)	195	29,00	75,00	57,5590	9,48033
Autoritarni vaspitni stil (majka)	195	15,00	68,75	39,9231	11,74500
Autoritativni vaspitni stil (otac)	192	22,00	73,00	52,3802	9,92781
Autoritarni vaspitni stil (otac)	192	15,00	60,00	35,9701	9,95875
Permisivni vaspitni stil (majka)	195	5,00	25,00	15,0449	3,53639
Popustljivost – Permisivni vaspitni stil (otac)	192	5,00	22,50	14,0365	3,75100

Napomena: aritmetička sredina (AS), standardna devijacija (SD), raspon podataka (Minimum i Maksimum)

Na ovom uzorku, relativno visoke je izražen Autoritativni vaspitni stil. Srednje izražen Permisivni vaspitni stil (majka) i Popustljivost - Permisivni vaspitni stil (otac).

Tabela br.4. Izraženost intrinzičke i ekstrinzičke religioznosti

	N	Min	Max	AS	SD
Intrinzička religioznost	200	8,00	30,00	14,2250	4,41268
Ekstrinzička religioznost	200	12,00	38,00	26,3600	4,69367

Napomena: aritmetička sredina (AS), standardna devijacija (SD), raspon podataka (Minimum i Maksimum). Na ovom uzorku Intrinzička religioznost je nisko izražena (AS=14,22). Ekstrinzična religioznost je srednje izražena (AS=26,37).

Tabela br.5. Izraženost subfaktora vaspitnih stilova očeva i majki učenika

	N	Min	Max	AS	SD
Uspostavljanje veze - Autoritativni vaspitni stil (majka)	195	7,00	25,00	20,8051	4,00811
Regulisanje odnosa - Autoritativni vaspitni stil (majka)	195	8,00	25,00	18,3282	3,90677
Dopuštanje autonomije - Autoritativni vaspitni stil (majka)	195	7,00	25,00	18,4256	3,98041
Fizičke korekcije - Autoritarni vaspitni stil (majka)	195	5,00	25,00	11,7628	4,89679

Verbalno izražavanje ljutnje - Autoritarni vaspitni stil (majka)	195	5,00	25,00	15,7885	4,09832
Bezrazložno kažnjavanje - Autoritarni vaspitni stil (majka)	195	5,00	23,75	12,3718	4,78597
Popustljivost - Permisivni vaspitni stil (majka)	195	5,00	25,00	15,0449	3,53639
Uspostavljanje veze - Autoritativni vaspitni stil (otac)	192	5,00	25,00	18,6354	4,30541
Regulisanje odnosa - Autoritativni vaspitni stil (otac)	192	7,00	25,00	16,7500	4,10975
Dopuštanje autonomije - Autoritativni vaspitni stil (otac)	192	7,00	25,00	16,9948	4,09379
Fizičke korekcije - Autoritarni vaspitni stil (otac)	192	5,00	25,00	9,9479	3,92133
Verbalno izražavanje ljutnje - Autoritarni vaspitni stil (otac)	192	5,00	25,00	14,4010	3,86486
Bezrazložno kažnjavanje - Autoritarni vaspitni stil (otac)	192	5,00	21,25	11,6211	4,42920
Popustljivost - Permisivni vaspitni stil (otac)	192	5,00	22,50	14,0365	3,75100

Napomena: aritmetička sredina (AS), standardna devijacija (SD), raspon podataka (Minimum i Maksimum)

Relativno visoko izražene skorove beležimo na subfaktorima Autoritativni vaspitni stil (majka)-Uspostavljanje veze, Dopuštanje autonomije, Regulisanje odnosa. Srednje izražene skorove na Autoritarni vaspitni stil- Verbalno izražavanje ljutnje (majka), Permisivni vaspitni stil – Popustljivost. Nisko izražene skorove na Bezrazložno kažnjavanje - Autoritarni vaspitni stil (majka) i Fizičke korekcije - Autoritarni vaspitni stil (majka).

Ispitanici postižu relativno visoke skorove na Autoritativni vaspitni stil (otac)-Uspostavljanje veze, Regulisanje odnosa, Dopuštanje autonomije (otac), srednje izražene skorove na; Autoritarni vaspitni stil- Verbalno izražavanje ljutnje, Permisivni vaspitni stil-Popustljivost, Bezrazložno kažnjavanje - Autoritarni vaspitni stil i relativno niske skorove očevi na Fizičke korekcije - Autoritarni vaspitni stil (otac).

H1. Prepostavljamo da postoji statistički značajna povezanost dimenzija vaspitnih stilova roditeljsva i religioznosti adolescenata na uzorku istraživanja.

Tabela br.6. Povezanost autoritativnog vaspitnog stila, intrinzične i ekstrinzične religioznosti

Celokupan uzorak		Intrinzička religioznost	Ekstrinzička religioznost
Uspostavljanje veze - Autoritativni vaspitni stil (majka)	R	-,255**	-,022
	P	,000	,761
	N	195	195
	R	-,147*	-,032

Regulisanje odnosa - Autoritativni vaspitni stil (majka)	P	,040	,654
	N	195	195
Dopuštanje autonomije - Autoritativni vaspitni stil (majka)	R	-,006	-,102
	P	,930	,156
	N	195	195
Uspostavljanje veze - Autoritativni vaspitni stil (otac)	R	-,069	,028
	P	,339	,703
	N	192	192
Regulisanje odnosa - Autoritativni vaspitni stil (otac)	R	-,030	-,092
	P	,683	,203
	N	192	192
Dopuštanje autonomije - Autoritativni vaspitni stil (otac)	R	-,074	,041
	P	,307	,573
	N	192	192

r – Pirsonov koeficijent korelacije, p – statistička značajnost, N – broj ispitanika

**Statistička značajnost na nivou 0,01

*Statistička značajnost na nivou 0,05

Na osnovu rezultata vidimo da je Intrinzička religioznost j u statistički značajnoj ($p < 0,01$) niskoj, negativnoj korelaciji ($r = -0,25$) sa Uspostavljanje veze - Autoritativni vaspitni stil (majka). Na varijabli Intrinzička religioznost i Regulisanje odnosa - Autoritativni vaspitni stil (majka) niskog intenziteta, negativna ($r = -0,14$) i statistički značajna ($p < 0,05$). Uspostavljanje veze-Autoritativni vaspitni stil (majke) je srednjeg inteziteta, negativna ($r = -0,26$) i statistički značajna na nivou ($p < 0,01$). Autoritativni vaspitni stil prepoznat je kao korelat visokog samopuzdanja, samokontrole, postizanja zadovoljavajućeg nivoa socijalizovanosti kod adolescenata. Dobri porodični odnosi, topla emocionalna klima koja prati ovaj vaspitni stil ne tera adolescente na traženje utehe u nečemu drugom. Brojna istraživanja pokazuju , ukoliko mladi žive u religioznoj porodici, postoji velika vjerovatnoća da i oni budu religiozni. Erickson (1992) ističe da je religioznost ponašanje koje čovjek uči od onih oko njega ili nje. Cox (1967) je utvrdio da je roditeljska religioznost i pohađanje bogomolja bitan prediktor adolescentske religioznosti. Nedostatak našeg istraživanja je svakako ne poznavanje religioznosti roditelja.

Tabela br.7. Povezanost autoritarnog vaspitnog stila, intrinzične i ekstrinzične religioznosti

Celokupn uzorak		Intrinzička religioznost	Ekstrinzička religioznost
Fizičke korekcije – Autoritarni vaspitni stil (majka)	R	,070	,194**
	P	,332	,007
	N	195	195
Verbalno izražavanje ljutnje – Autoritarni vaspitni stil (majka)	R	-,004	-,013
	P	,958	,857
	N	195	195
Bezrazložno kažnjavanje – Autoritarni vaspitni stil (majka)	R	-,168*	-,036
	P	,019	,619
	N	195	195

Fizičke korekcije – Autoritarni vaspitni stil (otac)	R	,114	,289**
	P	,117	,000
	N	192	192
Verbalno izražavanje ljutnje – Autoritarni vaspitni stil (otac)	R	,051	-,131
	P	,480	,069
	N	192	192
Bezrazložno kažnjavanje – Autoritarni vaspitni stil (otac)	R	-,194	,201*
	P	,011	,016
	N	192	192

r – Pirsonov koeficijent korelacije, p – statistička značajnost, N – broj ispitanika

**Statistička značajnost na nivou 0,01 *Statistička značajnost na nivou 0,05

Na uzorku postoji pozitivna korelacija varijabli ekstrinzične religioznosti i Fizičke korekcije-Autoritarni vaspitni stil (majka) niske izraženosti, pozitivna ($r=0.19$) i statistički značajna ($p<0,01$); korelacija varijabli ekstrinzične religioznosti i Fizičke korekcije- Autoritarni vaspitni stil (otac) srednjeg intenziteta, pozitivna ($r=0.29$) i statistički značajna ($p<0,01$); Ekstrinzička religioznosti sa Bezrazložno kažnjavanje- Autoritarni vaspitni stil (majka) je u pozitivnoj korelaciji ($r= 0,20$), statistički značajna na nivou ($p<0,05$) srednjeg inteziteta. Intrinzična religioznost je u negativnoj korelaciji sa Bezrazložno kažnjavanje-Autoritarni vaspitni stil (otac), niske izraženosti ($r= -0,19$), statistički značajna na nivou ($p<0,05$).

Na osnovu dobijenih rezultata, pretpostavka, da je autoritarni vaspitni stil u negativnoj korelaciji sa religioznošću je potvrđena. Intrinzična religioznost ili unutrašnja trebala bi postojati bez ikakvih rezervi, bez uslovljavanja. Ekstrinzička religioznost je više instrumentalna, “služeća”, bazirana na motivima zaštite, prihvatanja od socijalne grupe, u funkciji ostvarivanja nekih drugih potreba kao što su sigurnost, viši socijalni status itd. Allport slikovito kaže da je intrinzička religioznost, religioznost koja se živi, a ekstrinzička religioznost, religioznost koja se koristi (Allport, 1950). Dosadašnja istraživanja (Spilka et al., 2003; Weigert i Thomas, 1972; prema Dušanić,2007) su pokazala da prihvaćenost adolescenta u porodici, tj. dobra atmosfera u porodici, kvalitet veze sa roditeljima, nezavisno od religioznosti roditelja, pozitivno utiču na religioznost kod adolescenata (Spilka et al., 2003; prema Dušanić,2007). Weigert i Thomas (Weigert i Thomas, 1972; prema Dušanić,2007) su ustanovili, da je religioznost adolescenata povezana sa stepenom roditeljske podrške. Religioznost možemo shvatiti kao izlaz iz trenutne situacije , jer ekstrinzična religioznost je instrumentalna . Okretanje ka religiji u ovom slučaju, religioznost deluje kao sredstvo kontrole svih negativnih situacija, (prema Beit-Hallahmi, Argyle, 1997). Ekstrinzična religioznost u našem istraživanju je u statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji sa Fizičke korekcije – Autoritarni vaspitnistil (majka), Fizičke korekcije – Autoritarni vaspitni stil (otac) i Bezrazložno kažnjavanje – Autoritarni vaspitni stil (otac). Kitpatrick, ističe da kod osoba koje imaju hladnije ili nestabilnije odnose sa roditeljima u porodici, kao kompenzacija takvog stanja može da dođe do ekspanzije religioznosti i prihvatanja Boga, ali i ta religioznost takođe ima takav karakter, distanciran, nestabilan i površan (Kirkpatrick, 2005). Rezultat je očekivan s obzirom na to da autoritarni vaspitni stil (autokratski, krut, strog) odlikuje se izraženom kontrolom, često neprilagođenom uzrastu i niskom toplinom.

Tabela br.8. Povezanost permisivnog vaspitnog stila, intrinzične i ekstrinzične religioznosti

Celokupan uzorak		Intrinzička religioznost	Ekstrinzička religioznost
Popustljivost - Permisivni vaspitni stil (majka)	R	,126	,002
	P	,080	,980
	N	195	195
Popustljivost - Permisivni vaspitni stil (otac)	R	,096	-,050
	P	,184	,487
	N	192	192

Ne postoji statistički značajna povezanost Permisivnog vaspitnog stila , intrinzične i ekstrinzične religioznosti. Hipoteza je potvrđena.

Razlog naše pretpostavke da je permisivni vaspitni stil u negativnoj korelaciji sa religioznošću jesu same odlike permisivnog vaspitnog stila. Deca , čiji su roditelji primenjivali permisivni vaspitni stil (prema: Šindić, 2009, str. 64–66). preovladavala je pozitivna pažnja, ljubav, ali nedostaje zahteva kojima se potstiče integracija u društvu i socijalizacija. Njihovi roditelji su okarakterisani kao nekontrolisajući, nezahtevn i relativno topli, popustljiv (Dogra, Parkin, Frake i Gale, 2002). Permisivno vaspitanje pogoduje razvoju egoizma, bezbrižnosti i nesposobnosti za prihvatanje društvenih obaveza. Baumrind, D (1967). Ako dozvolimo detetu da se ponaša kao ono hoće, ne utičemo na promene ponašanje , poglede na svet, na kulturu, religiju, malo je dece koja će se sama interesovati za religiju. Permisivni vaspitni stil, ukazuje na razvoj nesigurne afektivne vezanosti. Neka istraživanja su pokazala da se intrinzična religioznost povećava sa starošću. Nesigurna afektivna vezanost vodi povećanju religioznosti u budućem vremenu, koja reguliše i redukuje stanje nesigurnosti (longitudinalni kompenzacioni efekat). Kroz svoje zaštitne mehanizme religioznost može da pomogne da individua vrati stanje sigurnost. Kirkpatrick i Shaver (1990) su u svom istraživanju pokazali da deca koja su imala siromašnu afektivnu vezanost sa roditeljima, kasnije pokazuje izraženu religioznost (Dušanić).

H2. Pretpostavljamo da postoji statistički značajna razlika u izraženosti religioznosti u odnosu na pol ispitanika.

Pretpostavljamo da postoji značajna statistička razlika u stepenu izraženosti religioznosti ispitanika u odnosu na kontrolne varijable (pol, mesto boravka).

Tabela br.9. Izraženost varijabli u odnosu na kontrolne varijable pol ispitanika

	Pol	N	AS	SD	T	P
Intrinzička religioznost	Muški	111	1,8029	,56194	,709	,479
	Ženski	89	1,7472	,53994		
Ekstrinzička religioznost	Muški	111	2,4447	,42682	1,800	,073
	Ženski	89	2,3361	,42117		

Ne postoji statistički značajna razlika u stepenu izraženosti religioznosti s obzirom na pol ispitanika na celom uzorku.

Rezultati istraživanja na ovom uzorku se razlikuju od brojnih istraživanja u kojima je ustanovljeno da žene imaju bliskosti sa Bogom. Žene češće posećuju religijska bogoslužnja (Beit-Hallahmi, Argyle, 1997; prema Dušanić, 2007). Religioznost žena se objašnjava socijalnom ulogom, preko veze sa određenim osobinama, kao što su zavisnost, osećaj krivice, submisivnost, a koje se u većoj mjeri pripisuju ženama (Garai, Scheinfeld, 1968, prema Dušanić, 2007: 36). Rezultat istraživanja na našem uzorku možemo objasniti uzrastom i adolescentnom fazom koja je veoma "burna", adolescen trazi svoje mesto u društvu na razne načine, važnu ulogu imaju drugi faktori socijalizacije kao što je škola, uticaj vršnjaka koji često imaju isti ili jači uticaj na adolescente.

H3. Pretpostavljamo da postoji statistički značajna razlika u izraženosti religioznosti u odnosu na mesto stanovanja adolescenata.

Tabela br.10.. Izraženost varijabli u odnosu na kontrolne varijable mesto boravka

	Sredina u kojoj žive ispitanici	N	AS	SD	T	P
Intrinzička religioznost	Grad	138	1,8134	,57237	1,352	,178
	Selo	62	1,6996	,49767		
Ekstrinzička religioznost	Grad	138	2,4084	,41945	,596	,552
	Selo	62	2,3695	,44471		

Sociokulturalno delovanje predstavlja pravila, norme koje se neguju kroz generacije. Selo je još mesto gostoprimstva, manja je otuđenost među ljudima, ljudi se međusobno više poznaju, pomažu jedini drugima. U selima još imamo uglavnom proširene porodice, znači više generacija živi zajedno. Život u proširenim porodicama ima prednosti kada je u pitanju religioznost. Očekivali smo da postoji povezanost religioznosti i mesta stanovanja, jer se religija brže širi u gradu, a lakše čuva u selu. Kada su u pitanju duhovni razvoj i moralni kvaliteti ljudi, selo ima prioritet nad gradom. Kao objašnjenje nepostojanja statističke značajnosti mesta boravka i religioznosti nalazimo u sve većim nastojanjim svih verskih zajednica da ne zapostave stanovnike sela. Bogomolje se održavaju, obnavljaju. Verska lica se angažuju u podučavanju i širenju religije iz razloga da se ne zapostave oni koji žive u selima. Ne postoji statistička značajnost religioznosti i mesto boravka ispitanika.

ZAKLJUČAK

Na osnovu rezultata sprovedenog istraživanja i rezultata koji postoje dolazimo do zaključka da je uticaj od strane roditelja i okoline, kojima je dete izloženo od samog rođenja usmeravaju njegov razvoj. Upravo u tome se ogleda značaj proučavanja vaspitnih stilova roditelja. Istraživanje je sprovedeno sa ciljem da utvrdimo da li postoji povezanost vaspitnih stilova i religioznosti na posmatranom uzorku adolescenata u Novom Pazaru

Ispitujući povezanost Autoritativnog vaspitnog stila i religioznosti na ovom uzorku ispitanika, dobili smo sledeće rezultate: Intrinzična religioznost na celom

uzorku je u negativnoj korelaciji sa Uspostavljanje veze - Autoritativni vaspitni stil (majka) i Regulisanje odnosa - Autoritativni vaspitni stil (majka). Dobijeni rezultati se razlikuju od nekih ranijih istraživanja. Očekivali smo pozitivnu povezanost autoritativnog vaspitnog stila i intrizične religioznosti, jer autoritativni stil pogoduje stvaranju zadovoljstva, dobrih odnosa, tople emocionalne klime koja pogoduje jačanju intrizične religioznosti. Na osnovu dobijenih rezultata, pretpostavka, da je autoritativni vaspitni stil u negativnoj korelaciji sa religioznošću je potvrđena. Da bismo upotpunili ove rezultate i objasnili zašto je negativna povezanost ove dve varijable nedostaje poznavanje religioznosti roditelja.

Ekstrinzična religioznost na celom uzorku nije u statistički značajnoj povezanosti sa autoritativnim vaspitnim stilom. Permisivni vaspitni stil nije u korelaciji sa religioznošću na uzorku.

Ne postoji statistički značajna razlika u stepenu izraženosti religioznosti s obzirom na pol ispitanika istraživanja. Dobijeni rezultati se razlikuju od brojnih dosadašnjih istraživanja čiji rezultati ukazuju na izraženiju religioznost kod žena.

Ne postoji statistički značajna razlika u izraženosti religioznosti u odnosu na mesto boravka.

Ograničenja ovog istraživanja se prvenstveno odnose na metodološke nedostatke. Nisu svi učesnici uvek motivisani za učestvovanje u istraživanjima, nemaju dovoljan uvid u svoje osobine, daju socijalno poželjne odgovore ili ne žele biti iskreni. Socijalno poželjni odgovori su karakteristični pogotovo kada se ispituje religioznost kod adolescenata. Takođe smatramo da je ispitivanje religioznosti veoma „osetljivo“ kada se radi o višenacionalnim sredinama. Kao nedostatak i ograničenje istraživanja smatramo nedostatak podataka o religioznosti roditelja.

Preporuka za buduća istraživanja jeste da istraživanja treba ponoviti u nekom narednom istraživanju, na većem uzorku, uključiti i roditelje. Značajno bi bilo ispitati roditelje o njihovoj proceni vaspitnih stilova koje primenjuju, o njihovoj religioznosti i uporediti sa rezultatima kod njihove dece.

LITERATURA

1. Argyle, M. (2000). *Psychology and religion*. New York: Routledge.
2. Wilson, J., Sherkat, D.E. (1994). Returning to the fold. *Journal for the scientific study of religion*, 33, str. 148-161.
3. Baumrind, D. (1967): *Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior*, Genetic Psychology Monographs.
4. Beit-Hallahmi, B., Argyle, M. (1997): *The psychology of religious behaviour, belief, experience*. New York: Routledge.
5. Bogojević, S. (2002): *Stilovi vaspitanja*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
6. Ćorić, Š. Š. (1998): *Psihologija religioznosti*. Naklada Slap, Jastrebarsko.
7. Dogra, N., Parkin, A., Frake, C., Gale, F. (2002): *A multidisciplinary handbook of child and adolescent mental health for front line professionals*. Kingsly Publishers, London and New York.
8. Donahue, M.J. (1985): *Intrinsic and Extrinsic Religiousness: Review and Meta-Analysis*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(2), 400-419

8. Dušanić, S. (2005a): Religiozna orijentacija i naučena bespomoćnost adolescenata. Magistarski rad. Banja Luka: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Banjaluci.
9. Dušanić, S. (2005b). Socijalno-psihološki korelati religiozne orijentacije mladih. U M. Franceško (Ur.), Psihosocijalni aspekti društvene tranzicije u Srbiji, str.165-189. Novi Sad: Filozofski fakultet(dušanićeve knjiga relig).
10. Dušanić, S. (2007): Prediktori religioznosti mladih. U M.Biro, S. Smederevac (ur.), Psihologija i društvo, str. 133-150. Novi Sad : Filozofski fakultet
11. Đorđević, B. Dragoljub (1994a): "Religijsko–crkveni kompleks, raspad Druge i budućnost Treće Jugoslavije (fragmenti)" u: Raspad Jugoslavije, Filozofija i društvo, VI.
12. Frankl, V. (1987): Nečujan vapaj za smislom, Zagreb, Naprijed.
13. Hoge, D.R., Petrilo, G.H., Smith, E.I. (1982). Transmission of religious and social values from parents to teenage children. *Journal of marriage and the family*, 44, str. 569-580.
14. Kirkpatrick, L.A., Shaver, P.R. (1990). Attachment theory and religion : Childhood attachments, religious beliefs, and conversion. *Journal for the scientific study of religion*, 29, str. 315-334.
15. Kirkpatrick, L.A. (2005). Attachment, evolution, and the psychology of religion. New York: Guilford Press.
16. Maccobi, EE (2007). Istorijski pregled socijalizacije istraživanja i teorije. U JE Grusec & PD Hastings (ur.), Priručnik socijalizacije: Teorija i istraživanja (str. 13-41). New York: Basic Books.
17. Milivojević, Z. i saradnici (2007): Mala knjiga za velike roditelje. Novi Sad: Psihopolis institut.
18. Piorkowska-Petrović, K. (1990): Dete u nepotpunoj porodici. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja i Prosveta.
19. Rot, N. (1980): Psihologija ličnosti, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
20. Smith, H.L., Fabricatore, A. et al (1999): Religiosity and Altruism Among African American Males. *Journal of Black Studies*, 29(4), 579-598
21. Spilka, B., Hood, R.W., Hunsberger, B., Gorsuch., R. (2003). The psychology of religion, an empirical approach. New York: The Guilford Press.
22. Stevanović, B. (1978): Pedagoška psihologija. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
23. Šindić, A. (2009): Vaspitni stilovi roditelja i razvoj kompetencija za 21. vijek djece predškolskog uzrasta. Neobjavljena doktorska disertacija. Banja Luka: Filozofski fakultet.
24. Todorović, J. (2005): Vaspitni stilovi roditelja i samopoštovanje adolescenata. Niš: Prosveta.

RESUME

Based on the results of the conducted research and the existing results, we come to the conclusion that the influence of the parents and the environment, to which the child is exposed from birth, directs his development. This is where the importance of studying parenting styles is reflected. The research was conducted with the aim of determining whether there is a connection between educational styles and religiosity in the observed sample of adolescents in Novi Pazar.

Examining the connection between Authoritarian upbringing style and religiosity on this sample of respondents, we obtained the following results: Intrinsic religiosity on the whole sample is negatively correlated with Establishing a connection - Authoritative upbringing style (mother) and Regulation of relations - Authoritative upbringing style (mother). The results obtained differ from some previous research. We expected a positive connection between authoritarian upbringing style and intriguing religiosity, because authoritative style favors the creation of pleasure, good relations, a warm emotional climate that favors the strengthening of intriguing religiosity. Based on the obtained results, the assumption that the authoritarian upbringing style is negatively correlated with religiosity was confirmed. To complete these results and explain why the negative connection between these two variables is the lack of knowledge of parental religiosity.

Extrinsic religiosity in the whole sample is not in a statistically significant correlation with the authoritarian educational style. Permissive parenting style does not correlate with religiosity in the sample.

There is no statistically significant difference in the degree of religiosity with regard to the sex of the respondents. The obtained results differ from numerous previous researches whose results indicate a more pronounced religiosity among women. There is no statistically significant difference in the expression of religiosity in relation to the place of residence.

The limitations of this research relate primarily to methodological shortcomings. Not all participants are always motivated to participate in research, do not have sufficient insight into their characteristics, give socially desirable answers or do not want to be honest. Socio-desirable responses are characteristic especially when examining religiosity in adolescents. We also believe that the examination of religiosity is very "sensitive" when it comes to multinational environments. We consider the lack of data on parental religiosity as a lack and limitation of research.

The recommendation for future research is that the research should be repeated in a future study, on a larger sample, to include parents. It would be important to examine parents about their assessment of the educational styles they apply, about their religiosity and compare them with the results of their children.